

Moguel	Pág.	Lín.	Flexión guip.	Castellano
jeutseek	76	8	ziotek (n)	ellos se lo han a él
abil	76	9	abil	tú andas
dakusk	76	12	dakuskik (n)	tú lo ves
egik	76	21	egik (n)	hazlo tú
adi	76	21	ai	seas tú
jok	76	23		él lo ha
aís-an	76	28	aiz	tú eres
to	78	15	to (no)	tómalo tú
juat	89	1	diat (ñat)	yo lo he
najaik	89	5	nizaikek (n)	yo lo podré
egijok	109	29	zaiok (n)	hayaslo tú a él

Lojendio jaunak dauka aldía.

EUSKERAREN BATASUNA TA MOGEL

Euskeraren batasuna degu aspaldi onetako leloa. Gaya ez da orain sortu berria. Gure lengo euskaldun zarrak, bein baño geyago, ausnartu ta azertu zituzten —eta ez nolanaiko arduraz gero— guk orain gure euskal batzarretan arabiltzen ditugun gayak berak. Ez da arritzekoa. Urtearen urteaz, izkuntzak aldatu egiten dira, pitin-pitinka batzuek, besteak ariñago. Gurea lenengo oyetakoa degu, ta orregatik bere orain dala eun edo berreun urteko goraberak eta gaurkoak, ez dute alkarren arteko alde aundirik.

Mogel, milla zazpireun ta berrogei ta bostgarren urtean jayo zan. Napoleon baño ogei ta lau urte lenago. Emezortzigarren gizaldiko semea, Jovellanos eta Rousseau'n garai berekoa. Izen abek, aspaldikoak ematen dute gaur, beren erritarren belarrietan. Gu, gaurko euskaldunak ordea, ez gera Mogelengandik orren urruti. Bere iritziak, bere esanak, bere erakastaldiak, gaurko egunetarako asmatuak dirudite. Nekez arkituko degu euskerazaleak, bera bezelako Maisurik.

Euskaldun askoren iritiz, gure izkuntzak, euskalki geyegi ditu: Bizkaitarra, Gipuzkoarra, Naparra, Lapurditarra, Zuberotarra... Zertarako orrenbeste izketa-muga gure artean? esaten dute oyek. Euskaldun seme guztiok, Bilbotik asi ta Bayonaraño, era berean itz egingo bagenu, ia zer nolako erreztasuna danontzat! Euskaldun guztiak izan ezik, euskal idazleak beñepein, euskera berdin batean idatziko balute, orduan, ibai aurrerapen ikaragarria euskal lanetarako! Egia ote da au? Zer dio Mogelek gai onetzaz?

Mogelek, garai artako euskalari geyenak bezela, Larramendi artu zuen Maisutzat. "Nola izango litzake ederragoa euskera? —galdetzen du Larramendik— dialektuekin, ala dialektorik gabe?" "Dialektuekin —erantzuten du berberak— Dialekto edo euskalki oyek, aberastasun izugarria ematen diote izkuntzari, ta naiz euskalkien artean alde aundiak izan, errez alkar aditu dezakete euskaldunak, ortan benaz sayatu ezkerok. Alkar ondo editzen ez ba dute, beren alperkeriz izango da. Berea izango da errua ta ez izkuntzarena".

Mogel, Gipuzkoa ta Bizkaiaren arteko muga ondoan jayoa izanik, ondo oitua zegoan, euskalkien berezitasunetara. Ta berezitasun oyek, zintzo gordetzen zekien bere idaz lanetan, euskalkiak, bata bestearekin nastu gabe. Gipuzkoeraz idazten dueñean, gipuzkoera garbia egiten du. Bizkaieraz ari danean berriaz, bizkaitar izkera jatorra darabil. Bere lenengo liburua gipuzkoeraz egin zuen: "Konfesio ta Komunioko sakramentuen gañean erakasteak". Lituru onen itzaurrean, luzaro diardu, euskalkien gai au gora ta bera. "Zein batera, zein bestera egin —dio— ez da zer esanik. Giputz garbi garbia, billatu bear da Giputz erdian, ez Franzes, Napar ta Bizkai urrean dauden errietan, zeren erazten zaiez alkarrekin itzak, urrean dauden errikoai. Irun ta alderetan, Franzes euskeraren usaia dute, ala ebakitzen itzak, nola itzen batzuetan. Elgoibar, Eibar, Bergara, Mondragoe ta ala beste erriko batzuetan, erdi Giputz ta erdi Bizkaikoa dirudite, Bizkai urrean daudelako. Ez da ordea ansi. Liburuetan, bakoitzari eman bear zaio. Giputz izkribitzen danean, Giputz euskera naste gabea alegiñez; Labortarrak, beren gisara ta orobat Bizkaitarrak. Baña buruz ikasten dan dotriña, obe da erakastea, bakoitzaren errian itz egiten dan bezela". Orra Mogelen iritzia. Idazterakoan, nork bere dialektoa erabilli dezala, bertako erri-izkera jator eta nastugabeena erdutzat artuta. Batasuna beraz, baña euskalki bakoitzaren barrutian, euskalkiak alkarrekin nastu gabe.

Len esandako liburuan, Mogelek, Kardaberazen tankeraz idazten du. Apaiz bezela, euskera errez bat bear zuen, alik eta ondoen aditua izateko. “Uste det —dio— libru onetako euskera izango dala aditua Giputz guzian, Bizkaiko erri askotan, ta Naparroa geienean. Kardaberazen libruak aditzen errazagoak dira Euskel-errietan, Mendibururenak baño. Onek itz asko artu ditu Napar euskeratik, ta nola urruti dauden bata besteagandik Naparroa ta Bizkaia, ez ala Giputzak (bada oek erdian daude) errazago egiten zaie Bizkaitarrai aditzea Kardaberazen itzkera giputz utsekoa, Mendibururen giputz-naparra baño. Au ez da esatea, Mendibururen euskera ederra ez dala; da egiaz eta itzaz garbiago ta euskeratsuagoak Kardaberazen libruetakoak baño; ala ere onenak leku zabalagoan aditzen dira, esan dedan arrazoiagatik. Nik ere oni jarraitu diot alegiñez, arrazoi beragatik”.

Liburu au bizkaieraz itzuli zuenean, Markinako euskera erabilli zuen, aitzaki ori bera artuta. Naiz gipuzkoeraz, naiz bizkaieraz jator egiten du Mogelek. Ona adigarri bat bestela.

Gipuzkoeraz

“Eldu zan bein Jesukristogana txit estu ta larri, gizon bat zeñek zedukan bere semea gaizkindua, ta esaten dio: Jauna: Eraman det nere seme au zure diszipuluakgana, osatuko dutelako ustearekin ta beren konjuro guztiekin, ez dute ezer egin. Sendo daude espiritu gaizkiñak ta ez dute irten nai izan. Atoz ona, esan zion Jesukristok, ta noiztik onakoa da gaitz ori? Noizkoak ditu berekin gaizkiñak? Aurra zanetik onakoak Jauna, erantzun zion gizonak.”

Bizkaieraz

“Eldu zan bein Jesukristogana txito estu ta larri, gizon bat, zeñek eukan bere semia gaizkiñakaz ta dirautsa: Jauna: eruan deutset seme au zure diszipulubai, osatu dagiden, ta euren konjuru guztiakaz ez dabe ezer egin; sendo dagoz espiritu dongaak ta ez dabe urten gura izan. Erdu ona esan eutsan Jesukristok. Nosti onakua dau gatx ori? Noskuak ditu beregaz gaizkiñak? Umetati onakuak Jauna, erantzun eutsan gizonak.”

Peru baserritarrari ere, Markinako euskeraz itz eragiten dio Mogelek. Peru Abarkaren garo usai! Mogelen izkera eder, jator, zoragarria, gure biotz, begiak busti ta gozaten dakiena! “Gauza bat bururatu zait —esaten du Mogelek Peru Abarkaren itzaurrean— orri batean, Peru bizkaitarrak itz egitea eta adamenekoan, Peru gipuzkoarrak. Orrela agertuko lirake, eus-

kalki bien bestelakotasuna, beren garbitasuna ta sasoia". Geroko utzi zuen lan au, ta egin gabe gelditu zan.

Peruk, Maisu Juanek, Joanis frantzesak ta Txorgori giputzak, alkarrekin itz egiten dutenean, norik bere erriko izkeraz egiten du. "Nik ez dakit oneen euskeria aituko dozun", esaten dio Peruk Maisu Juani ta onek erantzuten dio: "Zer? euskeria izan ta nik aitu ez?" Ta gero alkarrekin ari dirala: Maisu Juanek: "Agur adiskidiak; ondo etorrijak izan zaitiala. Alegretan nas eukitia zubek ezagututeko portuna au. Peruk esan deustanaz, bere adiskidiak zare. Beraz, adiskide on bat daukagu zubek eta nik". Frantzesak eta Giputzak: "Esker aundiak, ta ondo izan zaiteala emen. Eseri zaite, amildu gabe". Maisu Juanek: "Zer esan dozube? Zer da eseri zaite amildu gabe?" Peruk: "Maisu Juan, laister katigatu zera oneen euskeran. Oraindik entzungo dituzu gatxaguak. Esan gura deustube, jarri zaitiala jausi бага, labandu edo larrapastadaren bat emonda". Maisu Juanek: "Peru, eta zuk aituko deutseezu, eta nik ez?" Peruk: "Ni eginda nago oneei entzutera, ta zuri baisen ondo aituko deutseet. Aitu ezin dituzunak, nik azaldau ta adierazoko deustudaz".

Ona emen, Larramendiren asmoa bera, Mogelek adierazita. Euskaldunak, norik bere jayoterriko izkeraz itz eginda ere, alkar aditu dezakete, orretarako burua zerbait nekatu ezker. Euskeraren batasunaz itz egiten duenean, beste era bateko batasunaz ari da. Mogelek euskera batu nai du. Bildu, alegia. Bere antxiñako itz eta esaera zarrari eutsi, izkeraren izaera ta aberastasuna galdu ez ditezen. "Gulanguai —apaizai— dagokee batutea euskera baztertua. Gu gabiltz nekazariakaz; entzun bear deutsegu zer dinuen, ta gorde ondo, gero agirian iminteko, izen eder asko, ta geldika, geldika, ekarriko deustaguz euskera billostuari, bere jantzi edo soñokoak, ta agertuko da apaindurik, iñoren soñokoak erantzita".

José María Lojendio

Fernando Artola (Bordari): Ni gipuzkoarra naiz eta mugako semea. Beste aldean iru lau urte egona ta gipuzkeraz mintzatzen naiz, eta onartzen dut angoa bizkaiera baiño geiago. Eta egia esateko bizkaiera ezte batere atsegin. Mogel bera irakurtzen asi eta askotan erortzen zait bizkaiera kutsua duelako. Nik uste dut bes-